

**125^a річниця
від дня народження Симона Петлюри**

середа 24 листопада 2004 року
День міжнародних студій

**Інститут слов'янських студій
6, вул. Мішле
Париж-6**

заснований
Українською Бібліотекою ім. Симона Петлюри в м. Парижі
за участю
Французької Асоціації Українських Студій
Наукового Товариства ім. Шевченка

ранок (10:00 – 13:00)

Голова засідання

Даніель Бовуа

Історик, заслужений університетський викладач

Колишній Голова Французької Асоціації Українських Студій

10:00 Відкриття робочого дня

10:15 – 10:40

Ярослава Йосипишин

Голова Асоціації Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри,

завідувач Бібліотеки

Вітальне слово, біографія Симона Петлюри

10:40 – 11:10

Володимир Косик

Історик, викладач Українського Вільного Університету

м. Мюнхена (Німеччина)

Політичне бачення Симона Петлюри

11:10 – 11:40

Ян Яцек Брускі

Викладач Інституту Історії м. Кракова (Польща)

Соратник Пілсудського: Симон Петлюра, бачення поляків

11:40 – 12:10

Селін Жерве-Франсель

Викладач Університету Париж -І Пантеон-Сорбона

Симон Петлюра на сторінках польського журналу *Культура*

12:10 – 13:00

Дебати

друга половина дня (14:30 – 17:30)

Голова засідання

Мішель Кадо

Заслужений викладач Університету Париж – III Сорбона - Нувель
Голова Французької Асоціації Українських Студій

14:30 – 15:00

Аркадій Жуковський

Голова Наукового Товариства ім. Шевченка
Симон Петлюра та Франція

15:00 – 15:30

Василь Яблонський

Історик, викладач національного Університету «Києво-Могилянська Академія»

Симон Петлюра та проблеми консолідації української політичної еміграції 1947-1950рр.

15:30 – 16:00

Микола Рябчук

Письменник, політолог та науковець, редактор щомісячника
Критика

Петлюра та Петлюрівщина в пострадянському дискурсі

16:00 – 16:30

Полковник Сергій Литвин

Викладач Національної Академії Оборони України

Дійсність та перспективи втілення в Україні державницьких ідей Симона Петлюри

16:30 – 17:30

Дебати та висновки

Володимир Косик (Париж)

Політичне бачення Симона Петлюри

(резюме)

Свою політичну діяльність Симон Петлюра починає ще замолоду, публікуючи статті проти національного гноблення в Російській імперії. Він стає на захист народів – неросіян – українців, поляків, литовців, євреїв, латвійців та інших.

Він захищає право українського народу на збереження рідної мови й протестує проти тверджень нібито українська мова є лише російським "наріччям". Петлюра каже, що завоювавши сусідні народи, цар та російське дворянство значно збагатилися. Не бажаючи втратити завойовані країни, вони роблять все можливе аби викоринити у народів цих країн всю історичну пам'ять.

Ідеї соціалізму, які були дуже модні в той період, глибоко укорінилися в політичній свідомості Петлюри. Саме тому він вважає за необхідне закликати до боротьби проти пануючих класів, в ім'я соціалізму, єдиного засобу досягнення національної свободи.

Культурне та політичне українське відродження того часу викликало бурхливу реакцію в російських колах як Росії, так і України. На думку Симона Петлюри, вже настав час, щоб російське суспільство усвідомило природність такого відродження. Але замість того, щоб зрозуміти, росіяни вдалися до репресій.

Щодо репресій Петлюра каже: *"Для всіх антиукраїнських висловлювань існує спільний знаменник: заперечення українського народу як нації, відповідно, ствердження, що подібної нації не може існувати"*.

На початку війни 1914-1918 рр. Симон Петлюра вважає для українців за найкраще бути на стороні західних Союзників, ніж на стороні Австрії та Німеччини.

У 1917 р. він стає головою Українського генерального військового комітету, йому доручають пост Генерального Секретаря з військових справ незалежного Уряду. 8 листопада 1917 р., Симон Петлюра вперше звертається до народу з закликом проти безладу та погромів (панів та євреїв).

Січень 1918 р., Петлюра полишає ідею перетворити майбутню Росію на федерацію з автономією України (ця ідея підтримувалась Францією та Антантою) й вибирає боротьбу за повну незалежність України.

Після відновлення у 1919 р. республіканського режиму, він на чолі Директорії керує боротьбою національної армії за незалежність України. Петлюра закликає проти погромів. Один з його наказів підкреслює, що вороги України *"використовують дії погромистів"*, щоб стверджувати, що українці не заслуговують мати незалежну державу й повинні *"повернутися в рабство"*.

У вересні 1919 р., Симон Петлюра звертається до української нації з конкретними пропозиціями. Він представляє народу урядову програму з п'ятьма фундаментальними законами:

- Незалежність та суверенітет України;
- Повернення селянам земель;
- 8-годинний робочий день та соціальне забезпечення робітників;
- Право загальних, рівних, таємних, прямих та пропорційних виборів;
- Мир і мирне співіснування з усіма народами та встановлення торгівельно-економічних стосунків з цими народами.

Як висновок можна сказати, що постать політичного та державного діяча, що вимальовується з наведених нами документів, зовсім не відповідає інсинуаціям та твердженням адвокатів під час процесу над вбивцею Петлюри, який проходив у

паризькому суді присяжних. Є всі підстави вважати, що цим адвокатам чудово вдалося ввести в оману французьке правосуддя.

=====

Ян Яцек Брускі (Краків)

**Соратник Пілсудського
Симон Петлюра очима поляків**

(резюме)

У статті розслідується проблема ставлення польської громадської думки, публіцистики та історичної літератури до особи Головного Отамана УНР. Автор зауважає, що у свідомості поляків Симон Петлюра є нерозривно пов'язан з постаттю засновника відродженої Річи Посполитої Юзефа Пілсудського. Це має важливе наслідки. Прихильники Пілсудського та його політичних концепцій ставляються, як правило, з симпатією та пошаною для вождя УНР. Він зате завжди був ціллю атаків ідеових нащадників риваля Маршала – Романа Дмовського та його національ–демократичного табору. Звичайно, існують винятки у цій схемі.

Автор аналізує конкретні історичні праці й публіцистичні твори, в котрих згадується особа Петлюри. Цитує також низку міркувань різних визначних польських діячів. Він пише, що спір за оцінку лідера УНР розпочався вже на порозі 20-х років. Дискусію (завжди пов'язаною з суперечкою про сенс київського походу 1920 р.) продовжували на еміграції – у роки Другої світової війни та пізніше. По–іншому склалася ситуація у комуністичній Польщі. Польська післявоєнна історіографія у відношенні до Петлюри копіювала безкритично не тільки усі інтерпретаційні схеми, але також звичайні вигадки совітської пропаганди. Це трохи змінилося щойно на початку 60–х років, коли польські автори отримали доступ до архівних джерел. Проте вони були далі зобов'язани ритуально критикувати постать

Головного Отамана як „банкрута” та „політичного трупа”. У тому самому часі польська громадська думка відносилася до Симона Петлюри загалом дуже симпатично. Для демократичної опозиції він став важливим символом польсько–українського порозуміння та антимосковської співпраці.

Після 1989 р. – вже у вільній Польщі – з’явилася ціла низка праць, що торкаються постаті Петлюри. Новизною є це, що їх автори бачуть Головного Отамана у ширшому контексті ніж доти, себто ніж контекст польсько–українського союзу 1920 р. У Польщі поступово росте розуміння справжнього значіння Симона Петлюри – центральної постаті Української революції та взагалі важливої фігури всесвітньої історії ХХ віку.

Аркадій Жуковський (Париж)

Симон Петлюра та Франція

(резюме)

Промова розглядає позицію Симона Петлюри відносно Франції, його зв'язки з французькими керманічами, які працювали у Східній Європі, та судження, яке останні, а також дослідники мали щодо його особистості.

Петлюра-публіцист цікавився французьким робітничим рухом та творами Анатолія Франса. У 1914р. він висловив свої симпатії до Союзників, відкидаючи австрійську направленість, яка домінувала у Західній Україні. Після Революції 1917р., як міністр з військових справ Центральної Ради, Петлюра підтримав Антанту, мобілізувавши українські сили проти німецьких та австрійських військ. Він мав добрі стосунки з Жаном Пелісе та генералом Табуї. У кінці 1917р., Петлюра полишив уряд, й присвятив себе створенню військових угруповань, метою яких було зупинити просування більшовицьких загонів. За часів Гетьманства, засудивши політику німців на Україні, він провів кілька місяців у в'язниці. Зі створенням Директорії, Петлюра знов очолив військові сили, керував повстанням проти гетьмана Скоропадського. Починаючи з лютого 1919р., єдиний уповноважений Директорії, Симон Петлюра вів всю зовнішню політику Української Народної Республіки. Французька інтервенція на південь України та Конференція Миру в Парижі стали приводом для встановлення постійних франко-українських контактів. Антиукраїнське ставлення полковника Фрейденберга призвело до повстання українських патріотів, які змусили французьких інтервентів забратися з України. Щодо переговорів в Парижі, французький Уряд, бажаючи зберегти цілісність Російської Імперії, відмовив українцям у їх вимогах (визнання незалежності України, військова та моральна підтримка Франції). Під тиском більшовиків та білих

Петлюра залишив Батьківщину й поїхав спочатку до Польщі, згодом до Франції, і звідти продовжував розвивати франко-українські відносини до самої смерті, 25 травня 1925р., коли його було вбито в Парижі.

В цій промові згадані французи, які висловлювались про Петлюру: Жан Пеліс'є, Шарль Дюбрей, Жозеф Нулен, де Гайар-Брансель, Емануель Евен, Луї Рео, Едуард Еріо, Роже Тісеран, Рене Мартель Моріс Шуман (він же Андре Сідобр), Жак Бенуа-Мешен.

Наведемо імена деяких історичних дослідників післявоєнної пори (Другої світової війни): Роже Паскаль, Фелікс Гайар, Ален Дерош, Леон Поляков.

=====

Ярослава Йосипишин

Симон Петлюра сьогодні

(резюме)

Сьогодні ми зібралися тут з нагоди 125-річчя від дня народження Симона Петлюри, та задля того, щоб пригадати його та його місце в історії.

Вже 78 років як його немає, але він незабутий, й нікого не залишає байдужим, ані прихильників, ані ганьбителів.

Для української діаспори та все більшої кількості українців Східної Європи Симон Петлюра це нещасний герой сучасності, батько незалежності України. В той же час, вороги незалежної України продовжують свою невтомну діяльність з містифікації та спотворення його образу. Не проходить жодного року без антипетлюрівських актів, без того, щоб ім'я його не з'являлося на сторінках книжок або преси.

Не треба далеко ходити, згадаймо декілька із цих прикладів:

Велика стаття метра Анрі Торре у газеті «*Франс суар – France soir*» від 1 грудня 1956р. «*Виправдовуючи Шварцбарда, Франція засуджує погроми*»

У виданні «*Прогрес - Progrès*» (Гренобль) від 25 травня 1971р., Ролан Левен називає Петлюру «*Українським Ейшманом*»

У 1975р. видання «*Право на життя – Le droit de vivre*», друкований орган Міжнародної Ліги проти расизму та антисемітизму (LICRA), виступає проти того, щоб Українська Бібліотека в Парижі носила його ім'я й вимагає закрити її.

У 1978р., знову у виданні «*Право на життя – Le droit de vivre*», автор статті звинувачує в погромах не лише Петлюру, а й Україну.

У 1978р. журнал *Асоціації медиків-євреїв Франції* поширює статтю «*Марка на службі у покарання*», яка була надрукована у 1968р. у філателістичній ізраїльській газеті.

5 жовтня 1981р. у своїй програмі «*Телебачення, яке я люблю*» П'єр Дюмаїє повертається до справи Шварцбарда й знову повторює всі наклепи на Петлюру.

У 1985р. з'являється твір, підписаний Симоною Сіньоре, «*Прощавай Володя*», в якому вбивство Симона Петлюри є відправною точкою роману. Починаючи з кінця січня, в шаленому темпі одне за одним виходять інтерв'ю актриси та літературна критика. Журналісти знову мають нагоду звернутись до звичних звинувачень проти Петлюри.

У 1986р. з нагоди 60-річчя вбивства Симона Петлюри, редактор газети «*Єврейські новини – Information juive*», Жак Лазаро, недобре згадує українців. Статтю Рене Неер-Бернема від 25 травня 1986р. він подає з наступним «додатком»: «*У зв'язку з релігійними обрядами в пам'ять Петлюри, цього попередника й гідного суперника Гітлера, цього огидного погроміста. Ми не забудемо його злочини*». Кілька тижнів потому, Українська Бібліотека та українська православна церква Святого Симона були пограбовані й опоганені.

Більш сучасний приклад. Журналісти Гі Конпнікі та Філіп Мейер, а з ними президент Міжнародної Ліги проти расизму та антисемітизму Патрік Габер в своїх часописах та працях на найсучасніші теми не забули пригадати Симона Петлюру й назвали його підбурювачем до погромів.

Минулої осені могила Симона Петлюри була сплюндрована. На стелі та на передній частині бронзового бюсту була викарбувана свастика. Була подана скарга, посольство України також звернулося до Міністерства закордонних справ, тим не менш справа була закрита.

Цього року ювілей, отже збільшується кількість антипетлюрівських видань:

Весною у будинку іудейської культури була представлена театральна постановка Альтера Касізна на 3 дії під назвою **«Читання Шварцбарда»**. Програму супроводжував наступний коментар **«У 1926р, іудейський поет Шолом Шварцбард убив в Парижі колишнього українського міністра Симона Петлюру, замішаного у бійні близько 50 000 євреїв на Україні в 1920 році»**.

В газеті RATP **«Даеш Париж – А nous Paris»** від 8-14 листопада, журналіст Альфред Альгуд, роблячи нарис про квартал Бельвіль, вважав собі за потрібне висловитись щодо Петлюри та погромів.

Книга з безневинною назвою **«Довідник подій від Середньовіччя до наших днів»** тільки-но вийшла з друку. Вулиця Расіна – це, звичайно, вбивство Петлюри, але те, що там написано – переходить здатність щось розуміти.

Така кількість письмових видань саме цього року не випадкова. Насправді, вона є частиною великого плану проти України, кінцева мета якого прихована від нас.

В Україні сприйняття особистості, ідей та дій Симона Петлюри набирає все більше позитивного напрямку. Вже у Львові та Рівному вулиці названі його ім'ям.

Українські спільноти Росії, Татарстану та Камчатки вже кілька років поспіль організують конференції, літературні вечори та концерти, щоб вшанувати пам'ять Симона Петлюри.

Цього року, вперше, в приміщенні Національного історичного музею відбулася експозиція «*Симон Петлюра – кавалер української революції*», а українська пошта випустила марку з його зображенням.

Якщо Віктор Ющенко буде обраний, для України відкриється нова ера. Сподіваймося, що нове перетасування політичної колоди дозволить реабілітувати на державному рівні та у суспільній пам'яті роль та особистість Симона Петлюри, щоб нарешті перемогла вища історична справедливість.

Василь Яблонський (Київ)

**Симон Петлюра та проблеми консолідації української
політичної еміграції у 1947-1950 рр.**

(резюме)

У доповіді дається стислий історіографічний огляд проблеми створення (реорганізації) та перших років діяльності Державного Центру УНР в екзилі.

У розрізі поглядів Симона Петлюри на проблеми і завдання української еміграції, робиться спроба розглянути діяльність еміграційних політичних сил в ділянці координування й об'єднання зусиль в повоєнний період. Особлива увага приділяється позиції Союзу гетьманців-державників та Організації українських націоналістів (революціонерів), як політичних структур, що посідали окрему позицію у цьому процесі.

Також стверджується, що у 1947-1950 роках українська політична еміграція фактично втратила реальний шанс на створення спільного фронту національно-визвольної боротьби. Підкреслюється, що партійні інтереси різних політичних груп, досить часто брали верх над загальноукраїнськими інтересами. Однак, було б неправильно покладати одноосібну відповідальність за припинення політичного діалогу на котрись із протидіючих сторін. У доповіді констатується, що і СГД, і ОУН (р) і різною мірою політичні партії із середовища УНРади, до кінця не використали всі можливості у досягненні політичного компромісу.

Разом з тим, відзначаються позитивні наслідки повоєнного міжпартійного діалогу. Відповідно до нових викликів того часу, було здійснено реорганізацію Державного Центру УНР, логічним завершенням якої стало утворення еміграційного передпарламенту – УНРади. Таким чином, було продовжено традицію українського парламентаризму ХХ століття, започатковану Українською Центральною Радою. У своїй багаторічній діяльності УНРада

спиралася також на досвід Конгресу Трудового Народу, Національної Ради ЗУНР, Союму Карпатської України, еміграційної Ради Республіки (1920-1921), дорадчих представницьких органів – Українського національно-демократичного союзу (1919), Всеукраїнської національної ради (1920) та інших інституцій.

Попри всю складність свого внутрішнього розвитку, УНРада надавала діяльності Державного Центру УНР більшої прозорості та прогнозованості, була основним каналом комунікації між еміграційним громадянством та екзильними урядовими інституціями. Сама наявність представницького органу на еміграції символізувала тяглість державницьких традицій та самостійницьких устремлінь українського народу.

=====

Микола Рябчук (Київ)

Петлюра і «петлюрівщина» у постсоветському дискурсі

(резюме)

Пропонований нарис присвячено образу Симона Петлюри як свого роду «комунікаційному феноменові» (у термінах Ленса Стрейта), і в цьому сенсі пропонований текст не претендує на з'ясування якихось нових історичних фактів, подій чи гіпотез. Ідеться насамперед про певну символічну реальність, яку витворює і якою витворюється, тобто з якою інтерактивно взаємодіє масова свідомість. Побіжний опис та з'ясування – на конкретному рецепційному прикладі – особливостей цієї свідомості, її історично та соціально набутих стереотипів, а також можливостей їхнього подолання (чи, навпаки, поглиблення), власне, і є головною метою дослідження.

Образ Петлюри є цікавим об'єктом для такого дослідження відразу з двох причин. По-перше, він є класичним (принаймні потенційно) національним героєм, життя якого, чи, власне, «житіє», відповідає хрестоматійній кемпбелівській моделі – сепарація від буденного світу (від журналістики до «великої» політики), проникнення до джерела якоїсь надприродної сили («ініціація» через прилучення до народних мас, до національної ідеї та очолення національно-визвольної боротьби) і, врешті, життєтвердне повернення (через мученицьку смерть від рук чекістського агента й сьогоднішнє воскресіння у вдячній пам'яті нащадків). А по-друге, тобто з іншого боку, Петлюра як мало хто з українських «культурних героїв» був тривалим об'єктом інтенсивної й планомірної дискредитації – і то не лише за допомогою ідеологічно-пропагандистського промивання мізків, а й засобами щонайбрутальнішого терору. Відтак його постать залишається й досі доволі контroversійною, відбиваючи два протилежні погляди на події 1917–1920 років, на українсько-російські взаємини і на Україну загалом. Ці два погляди – український і російсько-советський – опираються на певні уявлення й аргументи, оперують певними наративами й прагнуть, принаймні на дикурсивному рівні, до цілковитого подолання суперника та його елімінавання.

Таким чином, образ Петлюри є цікавим об'єктом не лише для традиційного культурно-антропологічного аналізу (як «герой-громадянин»), а й для новочасного *critical discourse analysis* (критичного аналізування дискурсу), що дає змогу побачити за зіткненням двох наративів – колоніального й антиколоніального – зіткнення, чи, радше, переплетіння різних суспільних інтересів та, відповідно, стратегій. Контекстом для цього аналізу є окреслена соціологами «амбівалентність» українського посткомуністичного суспільства, тобто його світоглядна розгубленість, «шизофренічність», одночасна зорієнтованість на протилежні, взаємовиключні цінності. При цьому, як я показував у кількох

попередніх працях, ця «амбівалентність» є не лише «спадком» – закономірним наслідком різкого переходу суспільства від одної системи цінностей до іншої, а й свого роду «набутком» – результатом цілеспрямованої діяльності посткомуністичних еліт, спрямованої на атомізацію та дезорієнтацію суспільства.

Під цим оглядом рецепція історичної постаті Симона Петлюри в сьогodнішній Україні є характерним прикладом «масової невизначеності щодо власних національних лідерів» (Вс.Тихонович), що її підтверджують не лише емпіричні спостереження, а й результати загальнонаціональних соціологічних опитувань. Поряд з відомими всім об'єктивними чинниками – колоніальними й тоталітарними – які «внеможливіювали функціонування постатей-особистостей загальнонаціонального масштабу», варто докладніше приділити увагу чинникам «суб'єктивним», що повною мірою проявились і проявляються нині, в добу постколоніальну і посттоталітарну. Ситуація «незавершеної революції», себто не здійсненої належним чином декомунізації та деколонізації, зумовлює великою мірою амбівалентне сприйняття образу Петлюри в сьогodнішній Україні. Йдеться не просто про боротьбу двох наративів, двох дискурсів, двох ідеологій, а й про протистояння двох візій минулого України й двох проєктів її майбутнього.

Подолання амбівалентності означало б виразний цивілізаційний вибір на користь одного з двох окреслених тут проєктів. Посткомуністичні еліти ухиляються від подібного вибору і плекаються натомість амбівалентність, оскільки лише за такого балансування (й маніпулювання) можуть виконувати керівну роль самопроголошених «посередників». Петлюра у цьому контексті включається ними до офіційного іконостасу як «державник» (подібно до Грушевського, Хмельницького, Мазепи, князя Володимира і навіть Щербицького). Але водночас вихолощується, замовчується, нівелюється антибільшовицька й антиросійська суть його «державництва» (що цілком відповідає інтересам

сьогоднішніх українських еліт – спадкоємців і власників крипторосійської й криптобільшовицької держави).

Деконструкція цього «державництва», його суто інструментального використання національних символів та наративів, може бути важливим аспектом окресленої тут боротьби двох дискурсів. Навіть часткова відкритість української напівавторитарної та напівколоніальної держави дає певні можливості для поступового самоусвідомлення громадян, для розширення рівня поінформованості і звуження простору стереотипів – як завдяки академічним дослідженням, так і завдяки популярним текстам, поширюваним через освіту, культуру, мас-медіа.

Проф. Д. Бовуа і полковник С. Литвин не змогли бути
Пані С. Жерве-Франсель не подала ні текст резюме ні текст доповіді